

Naantalilaisen tilallisen elämän aineelliset puitteet 120 vuotta sitten

Taidemaalari Asti Wermasen (1892 – 1949) maalaus Keitilän Ylitalon rakennuksista (lienee maalattu 1930-luvulla).

Vanhaa arkielämää on oikeasti vaikea kuvitella

Historiaa tutkiskellessani olen usein törmännyt siihen, että yli 100 vuotta sitten elettyä arkista elämää on vaikea konkreettisesti kuvata ja ymmärtää. Meidän päiviemme tekniikka, työelämä ja tavat ovat niin kaukana siitä, miten asiat olivat silloin, kun elettiin ilman sähköä ja öljyä, moottoreita, autoja, puhelinta, radiota, tietotekniikkaa jne.

Onneksi sain jokin aika sitten käsiini vanhan dokumentin, jossa isoisäni vanhempien aineellinen omaisuus on erittäin tarkoin lueteltu ja arvioitu rahaksi muutettuna. Tämä tarkka kuvaus auttaa ainakin minua - kaupungissa koko ikäni asunutta - näkemään hieman paremmin millaista elämä Naantalin Luonnonmaalla oli 1900-luvun alussa.

Isoisäni vanhemmat omistivat 1800-luvun lopulla Luonnonmaan Keitilän Ylitalon. Heillä oli viisi lasta. Muutama päivä ennen vuosisadan vaihdetta perheen isä kuoli. Turkulaisessa Uudessa Aurassa oli seuraava kuolinilmoitus 20.12.1899: "Surulla ilmoitan, että rakastettu mieheni Gustaf Renfors hiljaa ja rauhallisesti vaipui kuoleman uneen Keitilän tilalla Luonnonmaan saarella 17 p. joulukuuta 1899, 45 vuoden ikäisenä, suureksi suruksi ja kaipaukseksi minulle, viidelle lapselle, 1 sisarelle ja 1 sisarpuolelle sekä muille sukulaisille ja tuttaville. Maria Renfors." Ilmoituksen ajan hengen mukainen muistolause kuuluu: "Kristus on minulle elämä ja kuolema on minulle voitto."

Ainoa jäljelle jäänyt kuva Kustaa Renforsista ohessa lienee otettu huomattavasti aiemmin, todennäköisesti jollakin merimatalla.

Perukirjan luettelo konkretisoi elämän aineelliset mahdollisuudet

Isän kuoleman vuoksi pesän arvo piti arvioida tarkkaan. Perukirja, joka on saatu valmiiksi 26.4.1900, sisältää täydellisen ja mielenkiintoisen esimerkkiluettelon silloisen talonpoikaisen perheen omaisuudesta. Sen varaan 35 vuotiaana leskeksi jäänyt Maria Stava Renfors joutui seuraavat vuotensa rakentamaan 5 lapsensa yksinhuoltajana.

Listaan seuraavassa heidän omaisuutensa arvojärjestyksessä.

Ylivoimaisesti tärkein omaisuus oli *Keitilän Ylitalon kiinteistö* (1/12 manttaalia), jonka arvoksi arvioitiin 15 000 markkaa. Kiinteistöön sisältyi kuitenkin 8 300 markkaa velkaa Anders Flaménille, jolta kiinteistö oli ostettu noin 10 vuotta aiemmin, kun Kustaa ja Maria muuttivat Velkuanmaan Hongan tilalta Keitilään. Anders Flamén ja hänen poikansa Frans Leander Flamén, myöhemmin Sinervä, omistivat Haijaisten Ylitalon ja eri vaiheissa myös Saksilan Alitalon ja Kunnaisten tilan. Marian ja hänen lastensa pesällä oli velkaa myös naapurille Karl J. Andersonille (Keitilän Alitalo) 1 000 markkaa.

Leski Maria Stava Renfors lapsineen omisti siis käytännössä vain runsaan kolmanneksen kiinteistön arvosta. Tilaan kuului yhteensä noin 160 hehtaaria maata, johon sisältyi Luonnonmaalla sijainneiden peltojen ja metsien lisäksi Väskin saari ja mantereelta Maskun puolelta Härmälän kylästä 10 hehtaaria.

Kiinteistön jälkeen arvoltaan toiseksi suurimman omaisuusryhmän muodostivat ”*wilja ja muut elintarvikkeet*”, yhteensä lähes 2 000 markkaa sisältäen: rukiita, kauroja, silakoita, perunoita, nisuja, herneitä ja ohraa.

Kolmanneksi arvokkaimman omaisuuserän muodostivat ”*luontokappaleet*”, yhteensä 920 markkaa: 8 lehmää, 3 hevosta, 3 vuohta, 12 lammasta, 1 sonni, 1 sika, 2 vasikkaa ja 17 kanaa.

Neljänneksi arvokkaimman omaisuuserän muodostivat ”*kalastuskapineet*”, yhteensä 330 markkaa: $\frac{3}{4}$ silakkanuotta, silakkarysä, nuottavene, purjevene, kaksi soutuvenettä ja $\frac{1}{2}$ isoruuha.

Sitten tulevat ”*käynti- ja sänkyvaatteet*” yhteensä 315 markkaa: vainajan ja lesken käyntivaatteet ja sänkyvaatteita.

Sekalaista omaisuutta löytyi 166 markan edestä: valmiita ja puolivalmiita nahkoja, villoja, 4 rukkia, 2 arkkua, kangaspuut, 2 kelloa, joukko mattoja, höyläpenkki, joukko viljasäkkejä, 4 sahaa, 2 tahkoa, 3 lyhtyä, 2 lammasrautaa, 1 kahvimylly, 1 paahdin, 1 seula, 1 sihti, 1 kynttilänjalka, 5 nuottavaatetta.

Huonekalujen arvoksi saatiin 126 markkaa: 6 sänkyä, 2 piironkia, 18 tuolia, 1 senkki, 6 pöytä, 1 sohva, 2 kaappia, 1 komuutti astioineen, 1 keinutuoli ja 2 taulua.

Maanviljelyskalujen arvoksi arvioitiin 102 markkaa: 2 wiskuria eli viljanpuhdistuskonetta, 2 fälttiä eli kyntöauraa, 3 auraa, 5 viikatetta, 5 sirppiä, peltomangeli (?), karhi, äes, joukko muita viljanpuhdistuskaluja, 2 haravaa.

Sitten tulevat ”*ajokalut*” 91 markkaa: 3 takarekeä, 3 kirkkorekeä, 3 ränkejä (hevosen länget), 6 lantarekeä, 1 rattaat, 3 elorekeä, 3 suitsinta, 3 riimua, 3 haka-aisaa, 1 wesikelkka, 1 kalareki jne.

Puukaluja löytyi 75 markan arvosta: 10 tiinua, 2 vilja-arkkua, 9 saavia, 11 paljua, 2 pesupunkkaa ja 2 kirnua, 3 ämpäriä ja 3 tynnyriä, 2 kaljatynnyriä, 10 woipyttyä, 14 maitopyttyä ja puukiffeli.

Kultaa ja hopeaa 67 markka: 1 naisen kultakello perineen, 1 hopeinen taskukello, 3 kultasormusta, 1 pari korvarenkaita.

Joukko lasi- ja posliiniastioita, sinkki- ja läkkiastioita ja kiviastioita, yhteensä 32 markkaa.

Kirjoja 40 markkaa ja joukko nimeämätöntä omaisuutta 50 markkaa.

Puhdasta rahaa 160 markkaa, joka oli vähemmän kuin lyhytaikaiset velat Oskar Marjasen kauppapuodille sekä velat hautajaisista, lääkkeistä ja perunkirjoituksesta.

Pesän rahalliseksi velattomaksi arvoksi saatiin kaikkiaan 9 967, 66 markkaa vuoden 1900 rahan arvolla mitattuna.

Pesän rahallista arvoa on vaikea konkreettisesti ymmärtää, mutta täsmällinen tarvekaluluettelo (ja varsinkin siitä puuttuvat nykyaikaiset tarvekalut) antavat aika hyvän aineiston kuvitella elämän päivittäistä arkea Keitilässä 1800-luvun lopussa.

Talollisen lesken ja yksinhuoltajan mahdollisuudet selviytyä

Maria Satva Renforsin (vuodesta 1906 lähtien Rainio) tuli raportoida vuosittain Naantalinnon maaseurakunnan holhouslautakunnalle, miten lasten osuus pesän varoista oli säilyttänyt arvonsa.

Vuosiraporteissa oli usein teksti: ”Tätä pesää ynnä sen taloutta olen parhaan ymmärrykseni mukaan hoitanut sekä lapsia kristillisessä hoidossa, elatuksessa ja kurissa koittanut pitää, vaatetta sekä suojella.”

Helppoa tilan ja pesän hoitaminen ei ollut. Heti vuotta 1902 Maria kommentoi: ”Että vuositulot eivät ole riittäneet vuosimenojen peittämiseksi jonka johdosta velan pakostakin on täytynyt kasvaa, siihen on suurimpana syynä huono silakkakalan saanti ja yhä korkeeneva palkollisten palkka vaatimus sekä muutenkin ahtaat ajat ja päälliseksi niukka vuoden tulos.”

Vuosina 1890 – 1899 syntyneistä alle 10-vuotiaista lapsista ei ollut vielä tilan töihin ja miehen kuolema pakotti palkkaamaan todennäköisesti lisää palkollisia kalastukseen, viljelykseen ja eläintenhoitoon.

Taloudellista asemaa Maria helpotti myymällä metsää 1906 ja 1907 10 000 markan arvosta. Lisäksi hän sai Naantalissa asuneen äidin perintönä 1000 markkaa 1907.

Seuraava myynti toteutui sodan alkaessa 1914: ”Vuoden aikana myyty mantereeseen puolella olevia maita Maskun pitäjän Härmälän kylän Isotalolle 9000 markan hinnasta.” Tuloilla lyhennettiin velkoja ja ostettiin moottorivene 1000 markalla. Tuo moottorivene oli ensimmäinen moderni työväline koko talossa. Sitä käytettiin kalastuksessa ja kulkuvälineenä Väskiin, Maskuun ja Naantaliin.

Sota-aika ja lasten koulutustahto vievät mahdollisuuden säilyttää tila

Perheen lapsista vanhimmat kaksi poikaa pääsi ensin kansakouluun Luonnonmaalla ja sitten jatkamaan opintojaan Turussa, jossa he myös pääasiassa asuivat. Tämä perheen rohkea koulutus päätös tarkoitti samalla, että nuorista miehistä ei tullut Keitilän tilan arjen pyörittäjiä. Ja kun sota-aika jatkui, taloudellinen tilanne tiukkeni entisestään.

Leski Maria Stava päätti vuonna 1916 myydä Keitilän Ylitalon jättäen itselleen ja kolmelle nuorimmaiselle lapselle tilaan kuuluneen muutaman hehtaarin Haapalan palstatilan Lintikan niemen vierestä Saksilan lahden rannalta. Myynnin avulla kaikki Ylitalon kiinteistön velat tulivat maksetuiksi ja rahaa riitti jonkin verran myös nuorempien lasten kouluttamiseen, pieniin opintolainoihin vanhimmille pojille sekä Haapalan palstatilan pieneen laajennukseen myöhemmin.

Myyntien kautta Keitilän Ylitalon tila jakaantui kolmeen osaan. Maskun puolelta myytyt 12 hehtaaria päätyivät Pentti Härmälän omistukseen 1916. Naantalin kauppias Oskar Marjanen osti pienen osan Ylitalosta (Tikkuri tila, 2,5 hehtaaria) ja pääosan kantatilasta osti varatuomari Toivo Piintilä (yhteensä noin 145 hehtaaria).

Tilallisesta palstatilalliseksi muuttunut Maria Stava eli Haapalassa kolmen nuorimman lapsen kanssa lopun elämäänsä. He elättivät itsensä mm. kotitarveviljelijöinä ja kesäasukkaiden täyshoitolaan pitämällä. Maria Stava kuoli 1950. Häntä ennen Haapalaan asumaan jääneistä lapsista nuorin kuoli espanjantautiin jo 1921 ja kolmas poika 1945.

Maria Stava Rainio (Renfors, os. Hollmén), kuvattuna kotipihallaan Haapalassa 1940.

Epävarmuudesta vakaammalle pohjalle

Renforsien perheen elämä nyrjähti siis sijoiltaan isän varhaisen kuoleman vuoksi. Tapahtuma oli ajalle aivan tyypillinen. Marian päättäväinen päätös sijoittaa ylimääräiset varat lasten koulutukseen on johtanut jälkeläisten elämän kohentumiseen. Kaupunkilainen koulutus pääoma luo vakaammat elämän puitteet kuin epävarma talonpoikainen merenkulku, kalastus ja maatalous.

Pääosa Haapalan palstatilasta on edelleen Maria Stavan vanhimpien poikien jälkeläisten hallussa kesämökkeinä. 1900-luvun alkupuolen rakennuksista on jäljellä mm. navetta ja vanha sauna.

Keitilän Ylitalon omistajina ovat olleet viimeisen sadan vuoden aikana monet tahot. Rakennuksia on jonkin verran muokattu, mutta ne ovat olleet jo pitkään asumattomina ja rapistuvat kovaa vauhtia (kuvakulma jokseenkin alun taulua vastaava).

Keitilän Ylitalon rakennukset Latonpääntien ja Ojanperäntien risteyksessä kuvattuna toukokuussa 2019.